

Γεωγραφίες

Γεωγραφίες, Τεύχος 41, 2023

Γεωεπικαιρότητες 1. ΤΟ 2ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ: 22 ΧΡΟΝΙΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΕΣ - 40 ΤΕΥΧΗ. ΚΡΙΣΕΙΣ, ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΙΣ, ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Εύη Αθανασίου

Γεωεπικαιρότητες 1

ΤΟ 2ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ: 22 ΧΡΟΝΙΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΕΣ – 40 ΤΕΥΧΗ. ΚΡΙΣΕΙΣ, ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΙΣ, ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

**Εύη Αθανασίου, Ντίνα Βαΐου, Στέλιος Γκιάλης, Θύμιος Καρύμπαλης,
Γιώργος Μελισσουργός, Ειρήνη Μίχα, Μύρων Μυρίδης, Σοφία Σκορδίλη,
Αντιγόνη Φάκα, Κωστής Χατζημιχάλης**

Το περιοδικό γιόρτασε τα 22 χρόνια κυκλοφορίας και τα 40 τεύχη με ένα μεγάλο συνέδριο 24-26 Νοεμβρίου 2022, στις φιλόξενες εγκαταστάσεις του Χαροκοπέιου Πανεπιστημίου. Ήταν η δεύτερη επιστημονική συνάντηση με αφορμή την κυκλοφορία ενός τεύχους. Η πρώτη έγινε στη Θεσσαλονίκη το 2005 για το 10ο τεύχος του περιοδικού με τίτλο: *Γεωγραφίες της Μητρόπολης - Όψεις του φαινομένου στον ελληνικό χώρο* (βλ. *Γεωγραφίες*, νο 11/2006, σ. 78-86). Στο προηγούμενο τεύχος νο 40, αφιερωμένο στην ιστορία του περιοδικού, γίνεται κριτική αποτίμηση από τα μέλη της ΣΕ για το πώς αντέξαμε 22 χρόνια και γιατί συνεχίζουμε, ελπίζοντας ότι το κοινό που στήριξε το περιοδικό θα εξακολουθήσει να το στηρίζει, ανανεωμένο με νεότερους και νεότερες συναδέλφους και συναδέλφισσες.

Οι *Γεωγραφίες*, εδώ και 22 χρόνια, λειτουργούν ως βήμα, λιμάνι και κίνητρο για νέους και νέες επιστήμονες, στηρίζοντας τις πρώτες συγγραφικές τους απόπειρες και διατηρώντας ανοικτό έναν πλούσιο και διεπιστημονικό διάλογο. Έτσι, νιώθοντας ότι το «σπίτι μας» οργανώνει συνέδριο, πολλοί και πολλές θεώρησαν δεδομένο ότι θα παραβρεθούν με εισήγηση, ή συμβάλλοντας σε μια συνολική προσπάθεια μιας συνεδρίας, ή και μόνο παρακολουθώντας και συμμετέχοντας στις συζητήσεις. Το γεγονός ότι οι εργασίες του συνεδρίου προσφέρθηκαν δωρεάν και προγραμματίστηκαν μετά από μια δύσκολη περίοδο αποστασιοποίησης και διαδικτυακών συνδέσεων, αποτέλεσε περαιτέρω έναυσμα που πυροδότησε τη μεγάλη και ενθουσιώδη προσέλευση.

Η ιστορική λοιπόν πορεία συγκρότησης μιας οπτικής και μιας ομάδας συγγραφέων και αναγνωστών διαμόρφωσε τις μέρες του συνεδρίου μια ιδιαίτερα ζεστή ατμόσφαιρα που συναντούσαμε τόσο στις αίθουσες, όσο και στους διαδρό-

Η ΣΕ ευχαριστεί για την υποστήριξη του Συνεδρίου τις/τους: την πρύτανη Μ. Νικολαΐδη και τον αντιπρύτανη Χρ. Χαλκιά για τη γενική υποστήριξη και την προσφορά μικρής δεξίωσης την Πέμπτη 24/11, το Τμήμα Γεωγραφίας και ειδικά τους συναδέλφους και μέλη της ΣΕ Θ. Καρύμπαλη και Σ. Σκορδίλη, τη Μιρ. Δανδουλάκη για τη βοήθεια στην οργάνωση του προγράμματος, τη Μ. Καραγιάννη για το σχεδιασμό της αφίσας του συνεδρίου και τις φοιτήτριες και τους φοιτητές του Τμήματος Γεωγραφίας για την πολλαπλή εθελοντική προσφορά τις ημέρες του συνεδρίου: Ραμζοτ Ραρί, Αργυρώ Αραμπισογλου, Ευσταθία Αρβανίτη, Ιωάννα Βασιλοπούλου, Αριάδνη Κωνσταντίνα, Γαζή Στάη, Φρειδερίκη Γεωργάκη, Χριστίνα Δουραμάνη, Μαρία Ζαχαροπούλου, Ιωάννη Ζήσιμο, Αφροδίτη Κάσσα, Μαρίνα Κοντογεωργάκου, Σταυρούλα Μεδινά, Αικατερίνη Μπλατζή, Ναταλία Κωνσταντίνα Ντίλιου, Μαρίνα Παπαγεωργοπούλου, Γεώργιο Πετρίδη, Χρυσούλα Ράππη, Ανδρονίκη Σιμάτου, Βασιλική-Μυρτώ Τσάλλη και Σοφία Φαχουρίδου.

μους και τους κήπους του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου. Μια περιρρέουσα ευγνωμοσύνη και θετικότητα εκφράστηκε άμεσα και έμμεσα στον τρόπο που κρατήθηκε ο χρόνος, που διατυπώθηκαν οι ερωτήσεις, στο γόνιμο διάλογο, με βλέμματα και χειροκροτήματα.

Η συνθήκη αυτή έδωσε μια ελευθερία στον εμπλουτισμό των επιχειρημάτων και με εκφράσεις και θέματα που ίσως να δίσταζαν ορισμένοι/ες να διατυπώσουν σ' ένα τυπικά ανταγωνιστικό συνεδριακό πλαίσιο, και συνακόλουθα έδωσε τη δυνατότητα συμμετοχής φοιτητριών/τών και συναδέλφων από πολλές επιστημονικές περιοχές. Η παραπάνω συνθήκη προσέλκυσε μεγάλο αριθμό εισηγήσεων από τις οποίες εγκρίθηκαν τελικά για παρουσίαση 255 που οργανώθηκαν σε 54 παράλληλες συνεδρίες σε δυο κτίρια, την Παρασκευή 25 και το Σάββατο 26 Νοεμβρίου 2022. Η θεματολογία των εισηγήσεων κάλυψε

όλες τις επιμέρους κατευθύνσεις της γεωγραφίας, όπως ανθρωπογεωγραφία, φυσική γεωγραφία, χαρτογραφία, γεωγραφικά συστήματα πληροφοριών, εφαρμοσμένη γεωγραφία, γεωπολιτική, δημογραφία, διακινδύνευση και φυσικές καταστροφές, προγραμματισμό ανάπτυξης του χώρου κ.ά. Στο Συνέδριο εντάχθηκε και σημαντικός αριθμός ειδικών συνεδριάσεων οι οποίες προτάθηκαν από συναδέλφους/ισσες εμπλουτίζοντας έτσι τη θεματολογία που είχε προτείνει η Οργανωτική Επιτροπή. Η συμμετοχή του κοινού, ιδιαίτερα νέων, ξεπέρασε τις προσδοκίες μας. Τις τρεις ημέρες του συνεδρίου πάνω από 500 άτομα πέρασαν από τους φιλόξενους χώρους του πανεπιστημίου, παρακολούθησαν τις συνεδρίες, συναντήθηκαν με φίλους/ες, δημιουργώντας, κατά κοινή ομολογία όλων, μια ιδιαίτερη φιλική ατμόσφαιρα. Οι συναντήσεις αυτό το τριήμερο ελπίζουμε να τροφοδοτήσουν με κείμενα τα επόμενα τεύχη των *Γεωγραφιών*, αλλά και μελλοντικές ερευνητικές και διδακτικές συνεργασίες.

Στη συνέχεια παρουσιάζουμε περιληπτικά κάποιες συνεδρίες, δεδομένου ότι είναι αδύνατο να κάνουμε αναλυτική περιγραφή όλων. Η επιλογή έγινε με γνώμονα τις διαθέσιμες πληροφορίες και δεν περιέχει αξιολογικά στοιχεία.

Περιγραφή επιμέρους συνεδριάσεων

Η έναρξη του συνεδρίου έγινε την Πέμπτη 24 Νοεμβρίου το απόγευμα με χαιρετισμούς από την πρύτανη του πανεπιστημίου καθηγήτρια Μάρα Νικολαΐδη, την κοσμήτορα της Σχολής Περιβάλλοντος, Γεωγραφίας και Εφαρμοσμένων Οικονομικών καθηγήτρια Καλλιόπη Σαπουντζάκη, την πρόεδρο του Τμήματος Γεωγραφίας και μέλος της ΣΕ καθηγήτρια Σοφία Σκορδίλη, την εκδότρια του περιοδικού και υπεύθυνη των εκδόσεων νήσος, Πόλα Καπόλα και το συντονιστή της Συντακτικής Επιτροπής, Κωστή Χατζημιχάλη, Ομότιμο Καθηγητή. Στην εναρκτήρια συνεδρία πρόεδρος ήταν ο Παύλος Δελλαδέτσιμας, Ομότιμος Καθηγητής και πρώην μέλος της ΣΕ των *Γεωγραφιών*.

Η συνεδρία *Φυσική Γεωγραφία* (προεδρείο Κ. Καρδισά και Θ. Καρύμπαλης) ήταν από τις πρώτες του Σαββάτου 26 Νοεμβρίου. Περιλάμβανε έξι παρουσιά-

σεις από νέους/ες επιστήμονες και συγκεκριμένα τους/τις: Κ. Τσανάκα, Α. Σουβατζόγλου, Ζ. Χατζηκωνσταντίνου, Α. Στέφου, Ρ. Παλαιοπάνη και Ε.-Β. Καμποπούλου. Οι ανακοινώσεις κάλυπταν ένα ευρύ φάσμα επιμέρους γνωστικών αντικειμένων όπως μετεωρολογία, κλιματολογία, γεωμορφολογία – παλαιογεωγραφία, και φυσικούς κινδύνους (όπως σεισμοί, κυκλώνες και πυρκαγιές). Η παρουσία προπτυχιακών, μεταπτυχιακών και διδακτορικών φοιτητών/ριών στο ακροατήριο ήταν εντυπωσιακή και σε αυτό συνέβαλε η δωρεάν συμμετοχή στις εργασίες του Συνεδρίου. Η συζήτηση που ακολούθησε τις παρουσιάσεις αφορούσε τις σύγχρονες μεθόδους αποτύπωσης της παλαιογεωγραφίας παράκτιων περιοχών, αλλά και την αξιοπιστία των διαφόρων μεθόδων χρονολόγησης. Ιδιαίτερα «ζωηρή» ήταν η κουβέντα για τους τρόπους πρόληψης, παρακολούθησης, αποτίμησης των αποτελεσμάτων, αλλά και αντιμετώπισης των φυσικών κινδύνων και κυρίως των σεισμών, των ακραίων μετεωρολογικών φαινομένων και των πυρκαγιών.

Στην ειδική συνεδρία *Γεωγραφίες του Παράκτιου Χώρου* (διοργάνωση Β. Δράκου και Θ. Καρύμπαλης) έγιναν εννέα παρουσιάσεις από τους/τις: Ι.-Ε. Μαργαρίτου, Κ. Χριστοπούλου, Κ. Καρδισιά, Π. Λαμπρόπουλο, Μ. Βασάλου, Ε. Καλλικαντζάρου, Σ.-Ν. Κωστάκη, Κ. Βοριοπούλου και Μ. Λαζαρόπουλο. Οι θεματολογίες των εργασιών που παρουσιάστηκαν αφορούσαν την οριοθέτηση της παράκτιας ζώνης και την ολοκληρωμένη διαχείρισή της, τις επιπτώσεις των άμεσων ανθρωπογενών παρεμβάσεων/πίεσεων στον παράκτιο χώρο και τη γεωμορφολογία παράκτιων περιοχών. Η συζήτηση ήταν ιδιαίτερα εποικοδομητική. Ακούστηκαν ενδιαφέρουσες απόψεις για τους παράκτιους φυσικούς κινδύνους που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή και για το ρόλο της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης της Παράκτιας Ζώνης (ΟΔΠΖ) στη λήψη μέτρων μετριασμού των αρνητικών για τον παράκτιο χώρο επιπτώσεων των φυσικών κινδύνων. Η ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα συζήτηση που ακολούθησε την παρουσίαση είχε ως θέμα τη διαχείριση των νεκρών μετά το καταστροφικό τσουνάμι της νότιας Ασίας το 2004 και ανέδειξε την αναγκαιότητα ανάπτυξης ολιστικών σχεδίων διαχείρισης ανθρώπινων απωλειών, θέτοντας ζητήματα τόσο πρακτικά, όσο και ηθικά και κοινωνικά κάτι που δυστυχώς απέδειξε με τον τραγικότερο τρόπο το πρόσφατο πολύνεκρο συμβάν στα Τέμπη.

Οι δυο συνεδρίες *Οικονομική Γεωγραφία I και II* (προεδρείο Λ. Λαμπριανίδης και Δ. Φουτάκης) είχαν 11 ανακοινώσεις από τους/τις: Λ. Λαμπριανίδη, Κ. Δούκα, Α. Παπαγεωργίου, Δ. Πέττα και Β. Αυδίκου, Μ. Σκούφογλου και Μ. Τσάμπρα, Μ. Κούτσαρη, Α. Δεμερτζή και Σ. Αυγερινού-Κολώνια, Δ. Παπαμιχαήλ, Γ. Ιωαννίδη και Ε. Δρακάκη, Δ. Φουτάκη, Κ. Μπογιατζή και Σ. Αναγνώστου. Η θεματολογία των ανακοινώσεων περιλάμβανε το braindrain, τη δημιουργική επιχειρηματικότητα, τους συνεργατικούς χώρους εργασίας και τη συμβολική οικονομία στα κέντρα των πόλεων, τη γεωιστορική ευρω-ρωσική κρίση του 2022, τις μισθολογικές περιφερειακές ανισότητες, την κρίση της παγκοσμιοποίησης και την «ξεχασμένη» συνεισφορά του J. A. Hobson στην πολιτική οικονομία. Οι συζητήσεις που ακολούθησαν ήταν έντονες ιδίως στα θέματα που αφορούσαν την οικονομία των πόλεων, τις περιφερειακές ανισότητες και τις μεταλλαγές της έννοιας της παγκοσμι-

ποίησης μετά την COVID-19 και τον πόλεμο στην Ουκρανία.

Στην ειδική συνεδρία *Γεωπολιτική και αστικός χώρος: κρίσιμες τάσεις και τάσεις κριτικής* (διοργάνωση Γ. Κανδύλης, Π. Κουτρολίκου, Χ. Φιλιππίδης) εκτός από την εισαγωγή από τους Γ. Κανδύλη και Π. Κουτρολίκου, παρουσιάστηκαν 4 ανακοινώσεις από τους/τις Χ. Φιλιππίδη, Ε. Καρίμαλη, Κ. Πετράκο και Β. Μακρυγιάννη και Ν. Σιώζου. Τα θέματα περιλάμβαναν την αστυνομικο-στρατιωτική διαχείριση του αστικού χώρου στο Ρίο ντε Τζανέιρο, τον αστικό μετασχηματισμό στο Ντιγαρμπακίρ, τις «πράσινες» πολιτικές του εξορμητισμού και τον ανασχεδιασμό πόλεων σε καιρό πολέμου. Ήταν μια πολύ ζωντανή συνεδρία με μεγάλη συμμετοχή, κυρίως φοιτητών και φοιτητριών. Ανέδειξε τα κρίσιμα ερωτήματα των πολλαπλών μορφών βίας, επιτήρησης και καταστολής που χρησιμοποιούνται σε διαφορετικά καθεστώ-

τα αστικής διακυβέρνησης, αλλά και τις πολλαπλές μορφές κοινωνικών αντιστάσεων.

Στη συνεδρία *«Βιώσιμη», «ανθεκτική» και «έξυπνη» ανάπτυξη* (προεδρείο Κ. Χατζημιχάλης) είχαν προγραμματιστεί 7 ανακοινώσεις έγιναν όμως τέσσερις από τους/τις Δ. Λατινόπουλο και Μ. Εύδου, Α. Γιαννακού και Θ. Θεοδωρίδου, Μ. Θέμου, Α. Αρβανιτάκη και Μ. Μάρκου και Κ. Χατζημιχάλη. Τα θέματα που παρουσιάστηκαν ήταν σχετικά με τη χωρική οικονομική ανάλυση των χώρων πρασίνου στην πόλη, την αναζήτηση αστικής βιωσιμότητας σε υποβαθμισμένες γειτονιές πόλεων, τη ρητορική της ανθεκτικότητας και την κριτική στις εφαρμογές της «έξυπνης» πόλης στην Ελλάδα. Παρά την απουσία τριών ανακοινώσεων η συζήτηση ήταν ενδιαφέρουσα, κυρίως ως προς τους προβληματικούς οικονομικούς δείκτες αξιολόγησης για τη δημιουργία αστικών πάρκων, για την υπερβολική ρητορική της «ανθεκτικότητας» και για τους κινδύνους αλλά και τις δυνατότητες που παρέχει η ψηφιοποίηση κάποιων αστικών λειτουργιών.

Στη συνεδρία *Τόποι και Τοπία σε κίνδυνο* (α' και β' μέρος με διάλειμμα και προεδρείο Γ. Μελισσοργό), παρουσιάστηκαν εννέα εργασίες από τους/τις: Ε. Σταματοπούλου, Α. Βαρβαρούση, Κ. Δοκολιανίδου και Α. Βιτοπούλου, Τ. Μάκη, Κ. Μανωλίδη, Α. Χριστοπούλου και Α. Torre, Φ. Στεφανή και Γ. Τσιμιλίγκα, Γ. Πατρικάκο, Α. Κίζο και Γ. Σταυριανάκη, και Ι. Παπαματθαϊάκη. Στο α' μέρος παρουσιάστηκαν εργασίες για τη δίκαιη μετάβαση στο πλαίσιο της κλιματικής αλλαγής, για την αστική απο-ανάπτυξη, για την αξιοποίηση της βιομηχανικής κληρονομιάς στην Κοζάνη, για τη χρήση της βλάστησης στον πράσινο καπιταλισμό και για την αδειοδότηση αιολικών πάρκων στα νησιά. Κοινή διαπίστωση όλων των εισηγήσεων είναι το μεγάλο έλλειμμα αξιοπιστίας των πολιτικών που επαγγέλλονται την προστασία του περιβάλλοντος και των διακηρύξεις για προσαρμογές στην κλιματική αλλαγή. Η απο-ανάπτυξη και η χρήση της βλάστησης στη σύγχρονη αρχιτεκτονική ήταν ιδιαίτερα κριτικές στο κυρίαρχο πρότυπο του πράσινου καπιταλισμού. Στο β' μέρος παρουσιάστηκαν εργασίες για τη χωρική διακυβέρνηση σε περιοχές Natura, το χειρισμό των τοπίων στον περιφερειακό χωροταξικό σχεδιασμό, την ερημοποίηση σε σχέση με την κλιματική κρίση και τη γεωπολιτική τρωτότητα, τις καλές πρακτικές γεωργικών συστημάτων ακριβείας και τις πολιτικο-χωρικές σχέσεις εξουσίας σε σχέση με την περιβαλλοντική

διαχείριση. Στις εισηγήσεις αυτές αναδείχθηκαν τα ποικίλα ελλείμματα του χωρικού σχεδιασμού και της περιβαλλοντικής προστασίας στην Ελλάδα, ενώ συγχρόνως αναδείχθηκαν και ενδιαφέρουσες από πολιτική και πρακτική άποψη πρακτικές παρέμβασεις και εννοιολόγησης.

Η ειδική συνεδρία *Οι πόλεις των πολλαπλών αφίξεων και αναχωρήσεων. Ένας αιώνας μετακινήσεων από και προς τον ελλαδικό χώρο* (διοργάνωση: Ε. Κυραμαργιού, Ο. Λαφαζάνη) είχε 4 ανακοινώσεις από τους/τις Ο. Λαφαζάνη, Ε. Κυραμαργιού, Κ. Αναγνωστάκη και Χ. Τσαβδάρουλου. Μετά από την εισαγωγή στη θεματολογία της συνεδρίας, παρουσιάστηκαν οι διαδικασίες της στέγασης των προσφύγων στη Νέα Κοκκινιά, ο εκτοπισμός των εβραίων των Χανίων και η επανακατοίκηση των «αυθαίρετων» προσφυγικών κατοικιών στην Άνω Πόλη, στα βυζαντινά τείχη της Θεσσαλονίκης. Η συζήτηση ανέδειξε τη σημασία του τόπου στις διαδικασίες αφίξεων/αναχωρήσεων και της θεσμικής αποδοχής/υποστήριξης ή απόρριψης των παραπάνω διαδικασιών.

Στη συνεδρία *Χωρικές αναπαραστάσεις, χωρική ανάλυση και Συστήματα Γεωγραφικών Πληροφοριών* (προεδρείο Χ. Χαλκιάς) έγιναν πέντε ανακοινώσεις από τους/τις: Α. Ηρακλείδου, Ε. Plumer, Α. Παπαδήμα Κουτσοθανάση, Γ. Φώτης, Μ. Μπαχαντουριάν, Κ. Χαλεπλή, Α. Γκεμιτζή, Κ. Καλαμποκίδη, Π. Παλαιολόγου, Χ. Βασιλάκο, Α. Φάκα, Κ. Καλογερόπουλο, Θ. Μαλούτα, Χ. Χαλκιά, Π. Παπαζώτο, Δ. Ψαρράκη και Ε. Βασιλείου και Μ. Περράκη. Παρουσιάστηκαν μεθοδολογίες μοντελοποίησης και χαρτογράφησης σ' ένα ευρύ φάσμα εφαρμογών που αφορούσαν την αστική εξέλιξη, την αποτίμηση της ποιότητας ζωής του αστικού χώρου, την εκτίμηση της ακρίβειας των διαθέσιμων δεδομένων κάλυψης γης και τον προσδιορισμό τοξικών στοιχείων στο περιβάλλον. Η συζήτηση που ακολούθησε τις παρουσιάσεις εστίασε στις σύγχρονες μεθόδους χωρικής ανάλυσης και χωρικών αναπαραστάσεων για τη διερεύνηση επίκαιρων ζητημάτων που αφορούν τον αστικό χώρο και το φυσικό περιβάλλον. Μέσα από τη συζήτηση αναδείχθηκαν επίσης οι προκλήσεις και οι περιορισμοί της έρευνας που αφορούν την ανάλυση χωρικών δεδομένων, εστιάζοντας κυρίως στην περιορισμένη διαθεσιμότητα γεωγραφικών δεδομένων και στην ακρίβεια της χωρικής πληροφορίας.

Η ειδική συνεδρία *Μέθοδοι και τεχνολογίες για την καλλιέργεια της γεωχωρικής σκέψης και την ανάπτυξη δεξιοτήτων σε STEAM* (διοργάνωση Μ. Κάβουρας και Μ. Κόκλα) περιελάμβανε πέντε ανακοινώσεις από τους/τις: Μ. Κόκλα, Ε. Τομαή, Α. Κατίκα, Δ. Χαραλαμπίδου και Μ. Μπεζεριάνου. Έγιναν παρουσιάσεις μεθόδων ενίσχυσης της γεωχωρικής σκέψης και των χωρικών δεξιοτήτων της νέας γενιάς, μέσω εκπαίδευσης STEAM (Science, Technology, Engineering, Art, Mathematics). Επιπλέον, παρουσιάστηκαν εκπαιδευτικές πρακτικές και εργαλεία που αναπτύσσονται μέσω του ερευνητικού προγράμματος GOSTEAM. Οι τελευταίες στοχεύουν στη διάδοση της ακαδημαϊκής γνώσης και στην εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων και τεχνολογιών για την επίλυση διάφορων γεωχωρικών προβλημάτων στη δευτεροβάθμια εκπαιδευτική κοινότητα, εστιάζοντας στις γνώσεις και τις δεξιότητες για τον εντοπισμό θέσεων και προσανατολισμού, την ερμηνεία των γεωχωρικών σχέσεων, την εκτίμηση αποστάσεων κ.ά.

«Χαρτογραφώντας χορογραφίες και αρκτικές λευκότητες, έστω και αβέβαιες»,

θα μπορούσε να είναι η «ουσία» ενός σημαντικού μέρους των δύο Συνεδριών με θέμα *Ανάλυση και Αναπαράσταση Τοπίων και Χαρτογραφία και Οπτικοποίηση Δεδομένων* (προεδρείο Μ. Μυρίδης). Στις δύο αυτές συνεδρίες που αναφέρθηκαν παραπάνω, κυριάρχησε ένας νεανικός αέρας αμφισβήτησης και ανατροπών για τις κλασικές και παραδοσιακές χαρτογραφικές αναπαραστάσεις και απεικονίσεις. Οι νέοι και νέες ομιλητές και ομιλήτριες κατέδειξαν με τον τρόπο και την ουσία της δουλειάς τους ότι οι απεικονίσεις, μαζί και οι χαρτογραφικές, εμπνέονται όχι μόνον από τις γεωμετρικές ή θεματικές προδιαγραφές για την απεικόνιση του γεωγραφικού χώρου, αλλά και από άλλες συνιστώσες και επιλογές, λιγότερο επεξηγηματικές. Οι τελευταίες καθιστούν το τελικό οπτικό αντικείμενο, το χάρτη, ένα πολυμέσο πολλών

διαστάσεων, ακόμα και εφήμερων, ξεπερνώντας συχνά και τις τολμηρές, έως σήμερα, τρισδιάστατες απεικονίσεις. Οι δύο συνεδρίες περιελάμβαναν οκτώ παρουσιάσεις των: Δ. Αναστασιάδου, Μ. Μαργαρίτη, Δ. Κοσμά, Δ.-Μ. Κοντού, F. Micocci, Σ. Σάσσαλου, Θ. Μαλούτα, Χ. Χαλκιά, Σ.-Ν. Σπυρέλλη, Ν. Μυωρά, Χ. Βαρδή, Κ. Καλογερόπουλου, Α. Φάκα, Μ. Μπούρα, Γ. Κανδύλη και Λ.-Μ. Μισθοῦ. Η θεματολογία των εργασιών αναπτυσσόταν γύρω από προβληματισμούς και έρευνες σχετικές με αναπαραστάσεις ιστορικών τόπων (Σαλαμίνα), εφαρμογές μεθόδων της Λογοτεχνικής Γεωγραφίας (ελληνική λογοτεχνία), τις Περιπατητικές Γεωγραφίες, τις Χαρτογραφικές Αβεβαιότητες (Αρκτική), τη Χαρτογραφία μέσω Κολάζ (ο χάρτης ως εικονογράφηση), τους Νοητικούς Χάρτες (έμφυλα χωρικά αποτυπώματα), την Αποδόμηση της Οπτικής Αναπαράστασης (Γεωχωρική Προσέγγιση του Τοπίου) και τις Χαρτογραφικές Πληθυσμιακές Απεικονίσεις (Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων 1991-2011). Οι εργασίες που παρουσιάστηκαν, στο σύνολό τους και επιμέρους, διακρίνονταν από μεγάλη πρωτοτυπία, αλλά και φαντασία καθώς και εξαιρετικές γραφιστικές επιλογές. Η ανάπτυξή τους από τους/τις ομιλητές/ήτριες έγινε με έναν τρόπο που έμοιαζε συχνά με κινηματογραφική αφήγηση, βοηθώντας όλους και όλες μας να συμμετέχουμε με αδιάσπαστο ενδιαφέρον, γοητευμένοι/ες από την πλούσια και «ομιλούσα» εικονογράφησή τους, αναδεικνύοντας ευχάριστα και δημιουργικά «λόγο και εικόνα».

Οι δύο ειδικές συνεδρίες με διοργανώτρια την Κ. Πετροπούλου και τίτλο «*Άνθρωπος και Γη*»: *Με τον Ελιζέ Ρεκλύ στη μετα-covid εποχή*, περιελάμβαναν συνολικά εννέα εργασίες των Ο. Χαριτίδου, Β. Γεωργακοπούλου, Κ. Πετροπούλου, Ν. Τσελεπή, Ο. Πάγκαλου, Μ. Μενεγάκη, Μ. Ζαχαράκη, Σ. Μαυρογιώργου, Γ. Δικμάνη, Γ. Σωτηρίου και Α. Κώστα. Η θεματολογία των εργασιών εστίαζε κυρίως στην προσωπικότητα και το έργο του μεγάλου αναρχικού γεωγράφου Ελιζέ Ρεκλύ (Élisée Reclus, 1850-1915), στις «χαρτογραφίες» των situationistes φιλοσόφων Ζιλ Ντελέζ και Φελίξ Γκουαταρί και αναφορές στα έργα των Ιβάν Ίλιτς και Γκουστάβο Εστέβα. Αυτονομία και Αυτοοργάνωση, Τοπικο-παγκόσμια Κινήματα, οι «Κινητοποιήσεις» της «Μεταναστευτικής Κρίσης», το «Μοντέρνο Σχολείο», η «Κομμούνια του Παρισιού», η Επίδραση «Φύσης-Ανθρώπου», το «Ευ Ζην», η εμφάνιση «Αστικών Πάρκων μέχρι την covid εποχή» και η «Τοπική Γνώση στα Πανεπιστήμια της Γης». Η θεματολογία πλούσια και η συζήτηση που ακολουθούσε πολυσήμαντη και διαφωτιστική για το μεγάλο έργο αυτών των ανθρώπων και τις επιρροές τους στην εποχή τους και σήμερα. Οι συζητήσεις για το

«Μοντέρνο Σχολείο» και την «Κομμούνα του Παρισιού» ανέδειξαν πολλές ενδιαφέρουσες πτυχές των δύο θεμάτων.

Η ειδική συνεδρία *Γεωγραφίες της Αγροδιατροφής*, η οποία συντονίστηκε από τις Θ. Ανθοπούλου και Σ. Σκορδίλη επτά χρόνια μετά από το σχετικό αφιέρωμα στο περιοδικό *Γεωγραφίες* (Άνοιξη 2015, τεύχος 25), έδειξε ότι η μελέτη των χωρικών διαστάσεων της αγροδιατροφής εξακολουθεί να είναι ένα δυναμικό πεδίο το οποίο εμπλουτίζεται συνεχώς με νέα ζητήματα που αναζητούν λύσεις. Η Ειδική Συνεδρία συγκέντρωσε 15 εισηγήσεις που ομαδοποιήθηκαν σε τρεις ισότιμες διαδοχικές συνεδρίες. Η πρώτη επικεντρώθηκε στη θεματική της αειφορικής ανάπτυξης, ενώ η δεύτερη και η τρίτη συνεδρία είχαν μια σαφή χωρική εστίαση: στην πόλη και στην ύπαιθρο αντίστοιχα.

Οι εισηγήσεις της πρώτης συνεδρίας περιστράφηκαν γύρω από δυο άξονες: το περιβαλλοντικό αποτύπωμα των αλυσίδων αγροδιατροφής (ανανεώσιμες μορφές ενέργειας, απόβλητα τροφίμων, μεσογειακή διαίτα) και τα εναλλακτικά δίκτυα τροφίμων (κριτική κατανάλωση, κοινωνία των πολιτών και παραδοσιακοί σπόροι). Η δεύτερη συνεδρία κατέδειξε ότι ο τομέας της αγροδιατροφής δεν πρέπει να ταυτίζεται αποκλειστικά με την ύπαιθρο, καθώς έχει ισχυρή παρουσία και στο αστικό περιβάλλον. Οι εισηγήσεις σχολίασαν εγχειρήματα αστικής γεωργίας και αλιείας στην Ελλάδα (Θεσσαλονίκη, Βόλος, Μηχανιώνα), τη νέα Γεωγραφία του μικρού λιανικού εμπορίου στην Αθήνα και την ισχυρή παρουσία δράσεων αγροδιατροφής στις Πόλεις Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Ευρώπης (2010-2020). Η καταληκτική συνεδρία περιέλαβε εισηγήσεις που παρουσίασαν τα επίκαιρα ζητήματα της επανατοπικοποίησης των συστημάτων παραγωγής τροφίμων και τις πολιτικές για την αντιμετώπιση της έλλειψης αγροτικής γης και τη δημιουργία ανθεκτικότερων συστημάτων ποιμενικής παραγωγής. Οι εισηγήσεις έδωσαν το έναυσμα για πολύ ζωντανές συζητήσεις που ανέδειξαν νέα ερωτήματα και έδωσαν την ευκαιρία στους/στις ομιλητές/ήτριες να επεκταθούν περισσότερο και να ενισχύσουν τα επιχειρήματά τους. Όλοι/ες οι συμμετέχοντες/ουσες δήλωσαν την ικανοποίησή τους που είχαν την ευκαιρία να ανταλλάξουν απόψεις και να συζητήσουν με μέλη της κοινότητας μετά την απομόνωση που επέβαλε η πανδημία.

Η συνεδρία *Αναδιαρθρώσεις του αστικού χώρου: gentrification* (προεδρείο Ε. Αθανασίου). Οι πέντε εισηγήσεις της συνεδρίας παρουσίασαν διαφορετικές εκδοχές του φαινομένου *gentrification* και των συνακόλουθων εκτοπισμών, όπως αυτές υλοποιούνται σε διαφορετικές πόλεις του κόσμου. Η Αθήνα αποτέλεσε το πεδίο μελέτης των τριών εισηγήσεων, οι οποίες φώτισαν κατά κύριο λόγο τις διασταυρώσεις του *gentrification* με τη διαχείριση του πολιτισμικού κεφαλαίου στην πόλη. Ανέδειξαν τη νέα προβεβλημένη ταυτότητα για την πόλη ως εναλλακτικό καλλιτεχνικό προορισμό στο πρότυπο άλλων ευρωπαϊκών πόλεων και τις χωροκοινωνικές ανισότητες που συνδέονται με την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και τις τουριστικές επενδύσεις, που συνυφαίνουν το νέο αστικό τοπίο. Η εισαγωγή των χαρακτηριστικών της προαστιακής μεσοαστικής κατοίκησης στα αστικά κενά της μετασοσιαλιστικής Λειψίας μελετήθηκε ως κινητήριος δύναμη εξευγενισμού συγκεκριμένων αστικών περιοχών. Τέλος, συζητήθηκαν νεοφιλελεύθερες αστικές πολιτικές που αναδιαρθρώνουν το σύγχρονο αστικό τοπίο της Ινδίας μέσα από εκτοπισμούς και κατεδαφίσεις παραγκουπόλεων.

Στην ειδική συνεδρία *Μεταμνημονιακοί και φιλελεύθεροι πολεοδομικοί πειρα-*

ματισμοί στη Θεσσαλονίκη, παρουσιάστηκαν οκτώ ανακοινώσεις από τους/τις: Σ. Μάνο, Ε. Θωίδου και Δ. Φουτάκη, Μ. Λιλιμπάκη-Σπυροπούλου, Χ. Χριστοδούλου, Σ. Λαδά και Σ. Μάνο, Ε. Αθανασίου και Μ. Καραγιάννη, Γ. Γεμεντζή και Χ. Χριστοδούλου και Κ. Πλεύρη. Η ειδική συνεδρία διοργανώθηκε και συντονίστηκε από τη Σάσα Λαδά και τον Στράτο Μάνο. Μέσα από τη μεγάλη εικόνα των θεσμικών εξελίξεων και την εστιασμένη παρουσίαση συγκεκριμένων σχεδίων, οι οκτώ εισηγήσεις συζήτησαν τις πρόσφατες εξελίξεις στο σχεδιασμό και τη ρύθμιση του χώρου της πόλης και τεκμηρίωσαν μια αδιαμφισβήτητη συνθήκη αποσπασματικού σχεδιασμού και έλλειψης αναπτυξιακού οράματος. Το σχετικά νέο εργαλείο των Ειδικών Πολεοδομικών Σχεδίων κυριάρχησε στη συζήτηση καθώς αξιοποιείται κατά κόρον και κατ' εξαίρεση για έργα και σχέδια διαφορετικών χωρικών κλιμάκων και από διαφορετικούς επισπεύ-

δοντες, υπονομεύοντας τη δυνατότητα συνολικού σχεδιασμού και προκρίνοντας μια αποσπασματική αναπτυξιακή λογική χωρίς συμμετοχή και λογοδοσία, αποκομμένη από σύγχρονες προσεγγίσεις για το περιβάλλον, το τοπίο και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή. Τέλος, με πρόθεση διερεύνησης των χαρακτηριστικών του χώρου πέρα από το καπιταλιστικό πλαίσιο, παρουσιάστηκε μία πρόταση «ουτοπικής πολεοδομίας» για μια γειτονιά της Θεσσαλονίκης.

Στρογγυλό τραπέζι: *Συμμετοχική έρευνα και προοπτικές για τη συνεταιριστική κατοικία στην Ελλάδα, Διοργάνωση: Ομάδα CoHab.* Αφορμή για τη διοργάνωση της εν λόγω συνάντησης ήταν μια σειρά από συμμετοχικές έρευνες για την παραγωγή νέας γνώσης σε σχέση με διαφορετικά μοντέλα συνεταιριστικής και συνεργατικής κατοικίας στην Ευρώπη που πραγματοποιούνται από την ομάδα CoHab τα τελευταία χρόνια. Στόχος ήταν να συζητηθεί η κρισιμότητα του ζητήματος της κατοικίας στη σημερινή συγκυρία, η ανάγκη για εναλλακτικά μοντέλα παραγωγής κατοικίας και κατοίκησης, τα οποία να βασίζονται στον περιορισμό της κερδοσκοπίας, τη δημοκρατία, την αλληλεγγύη και το διαμοιρασμό των πόρων, τις υφιστάμενες δυνατότητες και τις δυσκολίες που έχουν να αντιμετωπίσουν εγχειρήματα συνεργατικής κατοικίας στην Ελλάδα στο δεδομένο θεσμικό και κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο. Η συνάντηση ξεκίνησε με παρουσίαση της ομάδας CoHab (<https://cohabathens.org/>) σχετικά με τη συμμετοχική έρευνα για τη συνεταιριστική κατοικία που πραγματοποιεί η ομάδα από το 2016, σε συνεργασία με διαφορετικές ομάδες στην Ευρώπη. Η συζήτηση ανέδειξε τις σχέσεις του ζητήματος της συνεταιριστικής κατοικίας με την Κοινωνική και Αλληλεγγύα Οικονομία, τα αστικά κοινά, τα κινήματα αλληλεγγύης και το αίτημα για συλλογική κατοικία. Παρουσιάστηκαν τέλος οι προσπάθειες για υλοποίηση σχετικών εγχειρημάτων που βρίσκονται σε εξέλιξη στην Ελλάδα, όπως το CoHab meets MOBA, το ερευνητικό εγχείρημα CoHab Toolkit for Cooperative Housing κ.ά. Η πορεία της συζήτησης αποτυπώθηκε με τη μορφή δημιουργικών πρακτικών (creative minutes) από τη Νάσσια Παναγιωτίδη.

Στη συνεδρία *Εμφυλές σχέσεις και χωρικές πρακτικές* (προεδρείο Ντ. Βαΐου, πέντε ανακοινώσεις από τις Δ. Σπανού, Σ. Χατζηβασιλείου, Μ. Κάτου, Π. Πρέντου, Ν. Νικολοπούλου) και στην ειδική συνεδρία *Γεωγραφίες της σεξουαλικότητας/έκφρασης φύλου και κούρη νοσηματοδοτήσεις* (προεδρείο Φ. Καλλίτσης, Λ. Τριάντης, τέσσερις ανακοινώσεις από τους/τις: Φ. Καλλίτση και Λ. Τριάντη, Ι. Πετρίδη, Γ. Γκουγκούση, Β. Καμπουρίδου) συζητήθηκαν ζητήματα που σχετίζο-

νιά, όπου παρουσιάστηκαν οι μεταλλαγές στη χρήση των υπαίθριων χώρων σε συνάρτηση με τις πληθυσμιακές μετακινήσεις.

Η ειδική συνεδρία *Για μια χωρική ματιά στην εκπαίδευση: ένα διεπιστημονικό πείραμα σε εξέλιξη* (συλλογική διοργάνωση από τις Ε. Ακύλα, Α. Ανδρούσου, Ε. Βαλληνδρά, Ζ. Καραμπίνη, Ε. Μίχα, Αιμ. Φάκου και Η.-Σία Φλωροπούλου) αφορούσε μια ερευνητική συνομιλία σε εξέλιξη που αποσκοπεί στην από κοινού μελέτη και διδασκαλία του χώρου στις διαφορετικές βαθμίδες της εκπαίδευσης. Οι εισηγήσεις κράτησαν ένα εσωτερικό συνδετικό νήμα, παρουσιάζοντας τεχνικές, εργαλεία, παιδικές ματιές και χωρικές επινοήσεις, αντιστάσεις και διεκδικήσεις εντός και εκτός του σχολικού πλαισίου, αλλά και τη σημασία μιας συλλογικά ανα-στοχαστικής ερευνητικής διαδικασίας, στην οποία διαφορετικοί επιστημονικοί κλάδοι (από το χώρο της παιδαγωγικής και

της ψυχολογίας, της αρχιτεκτονικής και της πολεοδομίας, των εικαστικών τεχνών και της νομικής) συμπορεύονται και συνομιλούν με άξονα τους τόπους της καθημερινότητας των παιδιών. Η προσπάθεια διαμόρφωσης μιας κοινής οπτικής για την αντιμετώπιση της σύγχρονης (αστικής) πραγματικότητας, επανανοηματοδοτεί και τη σημασία της διεπιστημονικότητας, θέτοντας τη συνεχή συνομιλία ως προϋπόθεση και χρησιμοποιώντας μεθοδολογικά το χώρο ως βασικό άξονα στην εκπαίδευση. Τη συνεδρία παρακολούθησε ένα ετερόκλητο, ποικίλο ακροατήριο και ακολούθησε μια σύντομη, αλλά γόνιμη συζήτηση, όπου φάνηκε το ενδιαφέρον για τούτη την προσπάθεια, η επιθυμία να δημοσιευθούν επιμέρους στοιχεία της έρευνας και να κρατηθεί ζωντανό αυτό το πεδίο παιδαγωγικού διαλόγου.

Η ειδική συνεδρία *Κατοικώντας το μόνιμα προσωρινό: αναγνώσεις του παρατεταμένου εκτοπισμού στην Ελλάδα*, περιλάμβανε τέσσερις ανακοινώσεις από τις Ε. Παπατζανή, Α. Σιάτου, Φ. Βλαστού-Δημοπούλου και τον Π. Χατζηπροκοπίου. Η συνεδρία αυτή αποτελούσε στην ουσία παρουσίαση διαφόρων πλευρών μιας ευρωπαϊκής έρευνας (TRAFIG) που, στο ελληνικό της τμήμα, διερεύνησε τις κοινωνικο-χωρικές εκφάνσεις του εκτοπισμού στην Ελλάδα, μέσα από μελέτες περίπτωσης στην Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη, τη Λέσβο και τη Χίο. Παρουσιάστηκαν διαφορετικές εκδοχές του κατοικείν των μετακινούμενων πληθυσμών (υποχρεωτική διαβίωση σε hotspot, ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας – camp, διαμερίσματα στον αστικό ιστό – πρόγραμμα ESTIA), καθώς και οι πρακτικές υπέρβασης των περιορισμών και η σύνδεση με διεθνικές κινητικότητες. Αναδείχθηκε επιπλέον η σημασία της χρονικότητας και η χρήση της αναμονής ως αέναης εμπειρίας άσκησης εξουσίας (αναμονή σε ουρές για φαγητό, για περίθαλψη, για διεκπεραίωση χαρτιών κ.λπ.), αλλά και ως ευκαιρία πληροφόρησης και σχεδιασμών για το μέλλον.

Η ειδική συνεδρία *Το πλέγμα μεταξύ χρηματιστικοποίησης της κατοικίας, gentrification, και touristification στο ελληνικό πλαίσιο* (προεδρείο Γ. Γουρζής) έθεσε στο επίκεντρο το φαινόμενο του gentrification, όπως αυτό απαντάται στο ελληνικό πλαίσιο: ποιες είναι οι αιτιώδεις διεργασίες του, οι ιδιαιτερότητές του όπως αυτές ορίζονται από τοπικούς πολιτικούς, κοινωνικούς και χωρικούς παράγοντες και εντέλει, ποιες οι προεκτάσεις του. Στις εισηγήσεις παρουσιάστηκαν μελέτες περίπτωσης από τις μεγαλύτερες πόλεις της χώρας. Συγκεκριμένα, από την Αθήνα παρουσιάστηκαν έρευνες που επικεντρώνονταν στις γειτονίες Κυψέλη, Κουκάκι, και Κεραμεικός, ενώ από τη Θεσσαλονίκη παρουσιάστηκε η έρευ-

να για την περιοχή Ξυλάδικα (δυτική είσοδος πόλης) και το ευρύτερο ιστορικό κέντρο. Η συνεδρία διοργανώθηκε με πρωτοβουλία τριών νέων ερευνητριών/τών (Κ. Γουρζής, Μ. Δαγκούλη-Κυριάκογλου και Γ. Αλεξανδρή), η έρευνα των οποίων έχει αναδείξει τις ιδιαιτερότητες του gentrification και της χρηματιστικοποίησης της κατοικίας στην Ελλάδα. Στο πλαίσιο της ειδικής συνεδρίας συζητήθηκαν διεξοδικά οι διεργασίες που συγκροτούν το υπό μελέτη φαινόμενο, θέτοντάς το σε διάλογο με αντίστοιχες νοτιοευρωπαϊκές εμπειρίες. Συγκεκριμένα, η συζήτηση ανέδειξε τον κεντρικό ρόλο του κράτους στην επισφαλαιοποίηση της κατοικίας και την αναδιανομή στην ιδιοκτησία του κτιριακού αποθέματος· ανέδειξε τις σχέσεις ανατροφοδότησης επισφαλούς εργασίας, *touristification* και *gentrification*· ανέλυσε το θεσμικό πλαίσιο γύρω από τη χρηματιστικοποίηση της κατοικίας στην Ελλάδα· και τέλος παρουσιάστηκε το δικαίωμα στην πόλη και ο ρόλος του δημοσίου λόγου στις αστικές μεταβάσεις τύπου *gentrification*. Στην έντονη συμμετοχή του κοινού που παρακολούθησε την ειδική συνεδρία, συζητήθηκε το πλέγμα των σχέσεων μεταξύ επισφάλειας –είτε στεγαστικής είτε εργασιακής– με τη μετατροπή της κατοικίας σε επενδυτικό προϊόν. Τέλος, η συζήτηση ανέδειξε την «εύθραυστη υπόσταση» του δικαιώματος στην πόλη, και προσπάθησε να σκιαγραφήσει τις τάσεις στο άμεσο μέλλον.

Η Ειδική Συνεδρία με τίτλο *Μικρή και πολύ μικρή Επιχειρηματικότητα στην Αστική Ανάπτυξη* (συντονισμός: Θανάσης Καλογερέσης, Σοφία Σκορδίλη, Γιώργος Γριτζάς) έφερε στο προσκήνιο ένα αντικείμενο που συστηματικά διέλαθε την προσοχή της Οικονομικής Γεωγραφίας. Η μικρή και πολύ μικρή επιχείρηση, η οποία συνήθως δραστηριοποιείται σε παραδοσιακούς κλάδους του εμπορίου και των υπηρεσιών και δευτερευόντως της μεταποίησης, δεν μελετήθηκε συστηματικά από την Οικονομική Γεωγραφία. Σχετικά πρόσφατα, σημειώνεται μεταστροφή του ενδιαφέροντος, εφόσον έχει γίνει πλέον φανερό ότι οι μικρές επιχειρήσεις διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στη διαμόρφωση της σύγχρονης πόλης και θεωρούνται, σε μεγάλο βαθμό, προϊόν των πυκνών σχεσιακών και θεσμικών δικτύων που ευνοεί το αστικό περιβάλλον. Η Συνεδρία περιέλαβε εννέα παρουσιάσεις οργανωμένες σε δύο ενότητες. Πέντε εργασίες παρουσίασαν τα κεντρικά σημεία της θεωρητικής συζήτησης για το ρόλο των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων και των δικτυώσεων τους στην αστική ανάπτυξη, τους παράγοντες που εξηγούν την εμφάνιση, τη σχετική επιτυχία ή αποτυχία συνεργατικών σχημάτων και δικτυώσεων, και τον αντίκτυπο των διαφορετικών επιχειρηματικών μορφών και στρατηγικών στη δημιουργία και την κυκλοφορία γνώσης. Οι υπόλοιπες τέσσερις παρουσιάσεις παρουσίασαν μελέτες περίπτωσης από εγχειρήματα κοινωνικής οικονομίας και πολύ μικρών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο του *design* και της γαστρονομίας.

Ως ΣΕ πιστεύουμε ότι το Συνέδριο ολοκληρώθηκε με επιτυχία και έδωσε τη δυνατότητα συναδελφικής και μη ανταγωνιστικής συνεύρεσης όσων ασχολούνται με τη γεωγραφία σε όλες τις επιμέρους εκδοχές και ειδικεύσεις της. Το πυκνό πρόγραμμα δεν επέτρεψε μια τελική συνεδρία σε ολομέλεια, κάτι που σημείωσαν αρκετές και αρκετοί. Όμως ήταν διάχυτη η ικανοποίηση απ' όλους και όλες, και αυτό μας βοηθά να συνεχίσουμε την εκδοτική προσπάθεια που αρχίσαμε πριν 22 χρόνια, γιορτάζοντας με συνέδριο και άλλα πολλά τεύχη.

